

11. ДАЛО. – Ф. П. 5001. – Оп. 29. – Спр. 42.
12. ДАЛО. – Ф. П. 5001. – Оп. 31. – Спр. 69.
13. ДАЛО. – Ф. Р. 1332. – Оп. 2. – Спр. 21.
14. ДАЛО. – Ф. Р. 1332. – Оп. 2. – Спр. 25.
15. ДАЛО. – Ф. Р. 1332. – Оп. 2. – Спр. 27.
16. Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО). – Ф. П. 1. – Оп. 1. – Спр. 2521.
17. ДАТО. – Ф. П. 1. – Оп. 1. – Спр. 3022.
18. Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті / Калакура О. Я. – К.: Знання України, 2007. – 508 с.
19. КПСС. Коммунистическая партия Советского Союза в резолюциях съездов, конференций и пленумов ЦК. 1898–1971. Изд. 8-е, доп. и испр. – М.: Политиздат, 1971. / Т. 6. 1941–1954. – 527 с.
20. Моренчук А. А. Церковно-релігійне життя в Україні в 1953–1964 роках (на матеріалах західних областей) : монографія / А. А. Моренчук. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – 196 с.
21. Релігійна політика в Україні у 1960-х – 1980-х роках і сучасна практика міжконфесійних відносин / П. М. Бондарчук, В. М. Даниленко, В. О. Крупина, О. Н. Кубальський; відп. ред. В. М. Даниленко. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – 210 с.
22. Сергійчук В. І. У боротьбі за рідну віру римо-католики України завжди були несхитні / В. І. Сергійчук. – К.: Дніпро, 2001. – 228 с.
23. Стоцький Я. В. Держава і релігії в західних областях України: конфесійні трансформації в контексті державної політики 1944–1964 років: [Монографія] / Я. В. Стоцький. – К.: ФАДА, ЛТД, 2008. – 510 с.

Оксана Задоянчук (Київ)

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СУЧАСНОГО ПРАВОСЛАВ'Я ДО МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

В контексті розбудови інформаційного суспільства, ми відмічаємо зміни в усіх складових життя соціуму. Автор аналізує ступінь використання сучасних технологій у межах конкретно-конфесійних проявів християнської традиції та детально зупиняється на розгляді інформаційних технологій, що використовує Православна Церква. Беручи за приклад Українську Православну церкву, розкривається зміст її інформаційної діяльності та способ адаптації до модернізаційних процесів. Потребує експертного обговорення та доповнення перелік причин, що сприяють повільному руху у напрямку до модернізації православного культу.

Ключові слова: православ'я, Українська Православна Церква, релігійні масмедіа, комунікація

FEATURES OF ADAPTATION OF MODERN ORTHODOXY TO THE MODERNIZATION PROCESS IN UKRAINE

In the context of the development of information society, we see changes in all components of social life. The author analyzes the extent of technology usage within specific religious expressions of Christian traditions and elaborates on consideration of information technologies used by the Orthodox Church. Taking as the example Ukrainian Orthodox Church, the content of its information activities and the way of adaptation to modernization processes are revealed. There is need to have expert discussions and amendments on the list of the reasons that contribute to the slow movement towards modernization of Orthodox worship.

Keywords: *Orthodoxy, Ukrainian Orthodox Church, religious mass media, communication*

Актуальність теми дослідження. Протягом останніх років державна політика України, була спрямована на створення сприятливих умов для розвитку повноцінного інформаційного суспільства, яке асоціюється, в першу чергу, з розвитком інформаційних технологій та засобів телекомунікації, що дозволять на базі громадянського суспільства здійснити новий еволюційний стрибок. Концепція такого суспільства стає своєрідним новим етапом розвитку теорії постіндустріального суспільства. Американський соціолог і публіцист Деніел Белл зазначав: «...революція в організації та обробці інформації й знання, у якій центральну роль грає комп'ютер, розвивається в контексті того, що я назвав постіндустріальним суспільством» [цит. за 2]. Попри це сьогодні доцільно говорити про підвищення ролі засобів масової інформації (ЗМІ) та активне використання можливостей інформаційних технологій в житті суспільства в цілому. Принагідно зазначимо, що під ЗМІ ми розуміємо всі медіа технології, включаючи пресу (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, інтернет, які використовуються для масових комунікацій [6].

Залучення та використання інформаційних технологій впливає на суспільно-історичний розвиток людства, змінює спосіб і якість життя в суспільстві, паралельно потребуючи від людей нових умінь та навичок, а подекуди навіть зміну типу мислення. Трансформуючи життя кожної людини і суспільства в цілому, інформатизація сприяє оновленню відносин між людьми і способів поширення і доступу до інформації. Таким чином, неможливим є відокремлення інформаційних технологій із загального світоглядного й культурологічного контексту.

Водночас релігійна сфера, як важлива складова життя соціуму, також поступово залучає інформаційні технології в свою діяльність, та й самі мас-медіа суттєво впливають на релігійні комунікаційні системи. Оскільки дана проблематика має пряме відношення до сучасності, то це

потребує фундаментальних досліджень. Хоча до осмислення релігійних феноменів в контексті суспільних змін зверталися у своїх роботах М. Балаклицький, В. Єленський, А. Колодний, М. Петрушкевич, Г. Середа, І. Фенно, Л. Филипович, Є. Харьковщенко, З. Швед та ін.

Так, зокрема, дослідження релігієзнавця Марії Петрушкевич, присвячені трансформації конфесійної комунікації під впливом сучасних технологій та особливостям сприйняття такої комунікації [5]. У її роботі констатується, що християнство, як одна із світових релігій, демонструє певну специфіку змін, модифікується відповідно до особливостей православ'я, католицизму та протестантизму. Принагідно зазначимо, що конкретизація форм та способів використання сучасних технологій у межах конкретно-конфесійних проявів християнської традиції має розкриватися окремо. Водночас релігійна комунікаційна система християнства може бути представлена трьома складовими, а саме **вербальною**, до якої входить літургія, богослужбові тексти, церковний спів, молитва; **невербальною**, що включає храмовий комплекс – живопис та архітектуру, іконографію, одяг та ін.; **змішаною** – поєднання вербальної та невербальної комунікації – паломництво, хресні ходи та ін. Така класифікація використовуватиметься і нами задля широкого розуміння комунікаційної системи означених конфесій.

В свою чергу М. Балаклицький у своїй дисертації «Розвиток протестантської журналістики в Україні: генеза та сучасний стан», ввів поняття «медіатизація», визначивши його як зростання ролі ЗМІ в громадському житті. Вписавши релігійну комунікацію в цю парадигму, він дослідив процес повернення релігії через медіа в публічний простір постсекулярних та постатеїстичних спільнот. Виокремивши передумови медіатизації релігійної сфери України та особливості протестантської комунікації, М. Балаклицький надав своєрідну методологічну матрицю для дослідження впливу цього процесу (медіатизації) на всі існуючі релігійні системи [1]. Натомість ми спробуємо використати її в нашому дослідженні.

Отож, як бачимо, дослідниками відзначаються зміни в канонічних комунікаціях, що спричинені модернізаційними процесами. За переконанням М. Петрушкевич, у порівнянні з іншими християнськими напрямками – католицизмом і протестантизмом, осучаснення культу в Православній церкві відбувається повільно. На її думку, під впливом мас-медіа протестантська комунікаційна система повністю адаптувалася до масових та глобалізаційних процесів у сучасному християнстві. Водночас, комунікаційна система католицизму, яка у класичному варіанті зближується із православною, набуває ознак відкритості, демократичності та масовості, характерних для протестантської комунікації [4]. Натомість осучаснення культу в православній церкві відзначається поміркованістю, відстоюванні подекуди консервативних ідей. Ми погоджуємося з правильністю

поміченої тенденції, але вважаємо, що подібний висновок потребує більш деталізованої аргументації, адже пояснення неквапливого впровадження новацій у православний культ виключно консерватизмом релігійної інституції не враховує значення ментального середовища та тих історичних обставин, що супроводжували період формування обрядових особливостей східного християнства.

Спробуємо на прикладі діяльності Української православної церкви (УПЦ) простежити процес осучаснення та залучення мас-медіа в свою роботу. Оскільки відповідальність за представленість УПЦ в мас-медіа України завжди була покладена на окремий синодальний відділ, то маємо зробити певний історичний екскурс становлення цього відділу. Рішенням Священного Синоду УПЦ від 28 грудня 2004 року було створено синодальний відділ «Місія духовної просвіти» (Журнал засідання Священного Синоду (в подальшому Журнал) № 69). Рішенням Священного Синоду від 9 липня 2009 року його було перейменовано на синодальний інформаційно-просвітницький відділ УПЦ (Журнал №33) [4]. Ключові спрямування діяльності відділу були представлені роботою прес-служби Предстоятеля УПЦ (створення та поширення інформаційних матеріалів), випуском друкованих ЗМІ (16 видань газет і журналів, рекомендованих для загальноцерковного поширення), телепроектами (в телепросторі представлено 15 єпархій УПЦ, мають місце 34 телепрограми, є доступ до 11 відеоканалів на YouTube, до 1 інтернет-журналу, працює 4 виробничі телестудії), радіопроектами (6 загальнонаціональних проєктів та 10 регіональних), роботою зі світськими ЗМІ (проведення круглих столів та майстер-класів), інтернет-проектами (загальна кількість православних ресурсів збільшується з кожним роком і, згідно із звітом за 2013 рік, становила 376 одиниць (динаміка наступна: 2008 р. – 100; 2009 р. – 170; 2010 р. – 230; 2011 р. – 250; 2012 р. – 349;) [2]. Найбільш відвідуваними серед них є офіційний сайт УПЦ, інтернет-портал «Православ'є в Україні», проєкт «Фотолітопис» та «Фестиваль ЗМІ православних», сторінки в соціальних мережах Facebook та Twitter. Відповідно до звітів синодального інформаційно-просвітницького відділу УПЦ, за час роботи було створено та поступово вдосконалено умови доступу до актуальної інформації, швидкості розміщення новин та розширення можливостей відповідних інтернет-ресурсів.

Після обрання нового Предстоятеля Митрополита Онуфрія відбулися чергові зміни в провадженні інформаційної діяльності. На засіданні Священного Синоду 16 вересня 2014 року синодальний інформаційно-просвітницький відділ УПЦ реорганізовано шляхом перетворення у синодальний інформаційний відділ. Головою відділу призначено єпископа Ірпінського Климента (Журнал №56). Ухвалили також утворення синодального просвітницького відділу, включивши його до складу Митрополичої Ради з питань культури. Цей відділ очолив

екс-речник УПЦ – протоієрей Георгій Коваленко. Потребують ґрунтового аналізу вищезначені трансформації інформаційної діяльності УПЦ в контексті змін Предстоятеля УПЦ реорганізацій синодального та новоутвореного відділу.

Отож, на прикладі діяльності УПЦ ми визначили, що особливості адаптації сучасного православ'я до модернізаційних процесів в Україні виявляються у активному наповненні православної комунікації новітніми засобами, невпинній роботі задля реагування на виклики сучасності, вдосконаленні існуючих та створенні нових ресурсів для поширення інформації. Таким чином, процес адаптації церкви до сучасних соціокультурних вимог триває, що сміливо можна пов'язати, серед іншого, з незавершеним процесом розбудови інформаційного суспільства в Україні в цілому. І, в цьому ключі, порівнюючи діяльність Української Православної церкви з католицькими та протестантськими церквами, осучаснення першої перебуває все ще в стадії становлення.

У перспективі подальших досліджень доцільно проаналізувати сутність та зміст трансформованої діяльності православних церков, проаналізувати історичні обставини періоду формування обрядових особливостей східного християнства.

Посилання

1. Балаклицький, М. А. Розвиток протестантської журналістики в Україні: генеза та сучасний стан [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук ступеня д. наук із соціальних комунікацій: спец. 27.00.04 – теорія та історія журналістики / М. А. Балаклицький. – К.: Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2014. – 28 с.
2. Грицунов, О. В. [Текст] Інформаційні системи та технології: навч. посіб. для студентів за напрямом підготовки «Транспортні технології» / О. В. Грицунов; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 222 с.
3. Єленський, В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття [Текст] / В. Єленський. – Л.: Вид-во Українського католицького ун-ту, 2013. – 504 с.
4. Офіційна мережа сайтів Української Православної Церкви [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://church.ua/>. – Назва з екрану.
5. Петрушкевич, М. Релігійні комунікації: християнський контекст. Монографія / М. Петрушкевич. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. – 288 с.
6. Mass media [Електронний ресурс] // Oxford English Dictionary, online version November 2010. – Режим доступу: <http://ru.scribd.com/doc/64406131/Mass-Media>. – Назва з екрану.